

Ante Katalinić

DINAMIČNA SUVREMENOST MARIJINA LIKA

Govorimo o dinamičnoj suvremenosti Marijina lika. Ne kažemo Marijine »osobe«, nego »lika«. Ne želimo, naime, toliko govoriti o ontološkom položaju kakav Marija u stvarnosti zauzima, nego kako i koliko se taj položaj danas u katolicizmu odražuje.

Marijin lik bio je pun dinamične suvremenosti u svim razdobljima kršćanske povijesti, a danas pogotovo. Oštromni i pronicavi Georg Wilhelm Friedrich Hegel, od kojega je, bar općenito govoreći, poteklo moderno doba i današnje vrijeme, zapazio je veoma lucidno, već na početku prošlog stoljeća, da Euharistija i Marija spadaju u najosnovnije karakteristike katolicizma.¹ Osnovne, bitne karakteristike, vlastitosti neke stvarnosti svojim djelovanjem nužno izbijaju na javu u svako doba egzistiranja dotične stvarnosti. To vrijedi i za Mariju.

Dinamična suvremenost Marijina lika.
Pređimo na konkretnosti!

Karl Barth i analogia entis

Prema protestantizmu, ljudska narav je istočnim grijehom tako pokvarena da ne može ništa pozitivno učiniti u redu spasenja. Tu ideju klasične protestantske teologije uzdigao je noviji protestantizam na metafizički princip. Naučava, naime, da ne samo istočnim grijehom pokvarena ljudska narav, nego također ništa što je stvoreno ne može izvršiti neki

¹ G. W. F. HEGEL, *Filozofija povijesti*, Zagreb 1966, (izd. Naprijed), str. 395–397. i str. 407–408.

utjecaj na području reda spasenja.-' Karl Barth uspostavlja formulu: »Konačno je nesposobno za beskonačno.«³ Prema njemu (a on se osvrće na Przywaru) čitav katolicizam proizlazi od priznavanja *analogiae entis* (analogije bića), čitav pak protestantizam od nijekanja te analogije." Princip da je konačno nesposobno za beskonačno izravno pogađa katoličku mariologiju. Zbog toga nam neće biti čudna slijedeća činjenica. Generalni sinod reformirane holandske Crkve izdao je službeni spis »Katolicizam i protestantizam«.⁵ U njemu nabraja razlike između tih dviju religija. I na veliko začuđenje svih čitalaca, kao prvu točku suprotnosti dviju religija stavlja mariologiju. Svakome je jasno da u doba reformacije rasprave nisu započele s mariologijom. Zbog toga Sinod i obrazlaže:

Počinjemo iznoseći rimsku nauku o Djevici Mariji, ne zbog toga što bi ta nauka bila početna točka iz koje se razvila čitava katolička teologija, nego više zbog toga što je ta nauka plod i vrhunac (katoličke teologije). Na taj ćemo način najprije uočiti međusobne razlike, a onda će nam biti lakše naći te razlike u drugim točkama.⁶

Službeni spis Sinoda priznaje da se važnost koju katolicizam pridaje Mariji fundira u biblijskim tekstovima, Lk 1 (anđeoski pozdrav, Elizabetine riječi, Marijine riječi), ali napominje da je za katolicizam najvažniji onaj tekst koji sadržava Marijin odgovor anđelu: »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi« (Lk 1, 38). Način kojim katolici tumače taj redak, tvrdi spis, jasno izražava temeljnu razliku između katolicizma i protestantizma. Katolicizam, nastavlja spis, vidi u tom retku suradnju Marije u djelu otkupljenja, i to po njezinoj osobnoj slobodnoj odluci prihvaćanja. Razni protestantski teolozi tumače taj redak na razne načine. Karakteristično je kako ga tumači kalvinistički teolog Karl Barth. On nabraja, potcrtava i naglašava sve elemente tog retka koji imaju pasivni smisao: Bog izabire ženu, pasivni element rađanja, dok se čovjek, aktivni element, isključuje; Marija, pristajući na Božju odluku, igra ulogu potpunog pokoravanja, prihvaćanja; a riječ »Marija začne«, koja u njemačkom izrazu *Maria empfängt* može dvostruko značiti: »Marija začne« ili »Marija primi«, tu riječ Barth tumači u značenju »Marija primi«. Barth, dakle, ustrajno naglašava Marijin pasivitet. Međutim, ustrajati u tom tumačenju s naglašavanjem pasiviteta znači neispravno promatrati riječi Evandjelja. Iz njih, naime, jasno izbija Marijina osobna, slobodna odluka: »Neka mi bude po tvojoj riječi!« Po toj odluci Marija se svjesno uklapa u djelo spasenja, aktivno sudjeluje u djelu otkupljenja. I doista, tu Marijinu slobodnu odluku katolička mariologija smatra temeljem na kojem se može dalje zidati.⁷

² C. POZO, *Mariologia*, Romae 1970, str. 21.

³ K. BARTH, *Der Römerbrief*, Zurich 1954, str. 193.

⁴ Poslije je, čini se, Barth taj stav ublažio.

⁵ *Catholicisme et protestantisme*, u *Revue Reformée*, 1952, svez. 3—4.

⁶ Ibid., str. 17.

⁷ POZO, citir. dj., str. 25.

Pošto je Generalni sinod reformirane holandske Crkve u svom službenom spisu rastumačio važnost što je katolici daju Marijinom odgovoru anđelu, nastavlja:

Razlog zbog kojega iskazuju golemo štovanje Mariji biva nam jasniji. Rimska Crkva gleda u Mariji originalnu sliku i uzorak svake ljudske suradnje s Božjom milošću. Zbog toga Rimska Crkva svim silama naglašava da nikako ne želi Mariju proglasiti boginjom, osobom koja ima božansku narav, nego joj iskazuje takvo štovanje baš ukoliko je ljudsko stvorenje. Kad Rimska Crkva promatra Mariju, gleda u njoj ono čega je čovjek sposoban po milosti Božjoj. Jasno je, otkupljenje dolazi od Boga! Ali, po Božjoj ekonomiji, Marija je nužna kao suotkupiteljica i pomoćnica u djelu spasenja. Tako Crkva u Mariji štuje ono na što nas Božja milost poziva i što ta ista milost želi da izvršimo. Marija je originalna slika vjernika koji je pozvan da surađuje s milošću?

U tim riječima vidimo osnovnu razliku između katoličkog i protestantskog pristupa mariologiji. Ortodoksni protestanti ne mogu dopustiti da se Mariji prizna pozitivna suradnja u djelu otkupljenja. Karl Barth piše:

Marijanska dogma nije ni više ni manje nego kritička centralna dogma Rimske Crkve, dogma iz koje se mogu uočiti svi ključni stavovi te Crkve i s tom dogmom svi ti stavovi stoje i padaju . . . Baš u marijanskoj nauci i u marijanskom kultu hereza Rimske Crkve postaje vidljivom i po toj herezi razumiju se sve ostale. Naime, Majka Božja, prema rimsko-katoličkoj dogmi jest naprosto princip, prototip i skup ljudskog stvorenja koje pomažući surađuje u svojem otkupljenju zbog prethodno dane milosti, i baš kao takva je također princip, prototip i skup Crkve.⁹

Drugi vatikanski koncil o Marijinoj suradnji u djelu otkupljenja

Oci Drugog vatikanskog koncila imali su jasno pred očima te protestantske sudove o katoličkoj mariologiji, o katoličkom shvaćanju Marije, ali se svejedno nisu nikako htjeli odreći katoličkih gledišta ili ih pokušati prikriti. Dapače, tako jako naglašavaju suradnju (*cooperatio*) Marije u djelu spasenja, otkupljenja, kako to, možda, Crkveno Učiteljstvo, dosada nije još nikada učinilo. Koncil piše:

*Otac milosrđa htio je da predodređena majka prije utjelovljenja dade pristanak, da kao što je žena sudjelovala u davanju smrti, tako žena sudjeluje (*conferret*) i u davanju života.¹⁰*

⁸ *Catol. ct prof.*, str. 20. i slij.

⁹ K. KARTH, *Dogmatik*, 1/2, 4. Aufl., Zurich 1948, str. 157.

¹⁰ *Lumen gentium*, VIII. gl. br. 56.

Stoga s pravom sveti oci drže da Marija nije bila potpuno pasivno-oruđe u Božjim rukama, nego da je sudjelovala (cooperantem) slobodnom vjerom i poslušnošću u ljudskom spasenju.¹¹

To sjedinjenje Majke sa Sinom u djelu spasenja (in opere salutis coniunctio) očituje se od časa Kristova djevičanskog začeća pa sve do njegove smrti.¹²

Time što je Krista začela, rodila, hranila, u hramu ga Ocu prikazala, i sa svojim Sinom, dok je na križu umirao, trpjela, na sasvim je osobit način sudjelovala (cooperata est) u Spasiteljevu djelu, poslušnošću, vjerom, ufanjem i žarkom ljubavlju, da obnovi vrhunaravni život duša.¹³

Drugi vatikanski koncil je, kako vidimo, veoma jako naglasio sudjelovanje Marije u djelu spasenja, otkupljenja. Zar je time naškodilo ekumenizmu? Nikako! Pravi ekumenizam uvijek polazi s tog stajališta da pred svog dijaloganta koji se nalazi u drugom taboru iskreno i jasna iznese svoj stav.

Katolička nauka o Mariji spada u temelje katolicizma. I danas. Spadat će i uvijek. Kao najosnovniju točku u traženju razlika između katolicizma i protestantizma, holandska reformirana Crkva istakla je katoličku mariologiju. Tekstovi Drugog vatikanskog koncila, koji se odvijao u naše vrijeme, potvrđuju tu i takvu katoličku mariologiju. Dinamična suvremenost Marijina lika očita je i neosporna.

»Konsternacija koja je nadaleko odjeknula«

Kad već govorimo o koncilu i o Mariji, zadržimo se malo na toj temi. Osjetit ćemo ponovno svu jačinu dinamične suvremenosti Marijina lika.

Poznati teolog msgr Philips u svom komentaru dogmatske konstitucije Drugog vatikanskog koncila *Lumen gentium*, prelazeći na VIII. glavu konstitucije, počinje tumačenje ovim riječima:

Nijedan dio vatikanske konstitucije o Crkvi nije izazvao toliko komentara kao taj kratak prikaz o blaženoj Djevici. Dapače, niti om predmeti o kojima se najviše debatiralo, npr. kolegijalitet ili ekumenizam, nisu izazvali toliku plimu publikacija, kao ovih nekoliko stranica o Isusovoj Majci.¹⁴

Dakle, Marijin lik u središtu najživljeg zanimanja.

Tema o kojoj se na koncilu najvratrenije raspravljalo bila je Marija. No, nažalost, baš u tim raspravama došlo je i do najjačeg rascjepa među

¹¹ Ibid.

¹² Ibid., br. 57.

¹³ Ibid., br. 61.

¹⁴ Mgr PHILIPS, *L'Église et son mystère au deuxième Concile du Vatican*, Chapitre VIII, str. 207.

koncilskim očima. U drugoj godini koncila, 29. listopada 1963. došlo je do glasovanja: da li će se shema o bi. Djevici Mariji uvrstiti u shemu 0 Crkvi ili će se izdati samostalno. Za uvrštenje glasovalo je 1.114 koncilskih otaca, protiv uvrštenja 1.074. Prva i jedina velika nesloga među očima! Činjenica da je ona koja je Majka i, prema tome, nosilac ljubavi i jedinstva postala kamenom smutnje, sve je začudila. Komentirajući to koncilsko glasovanje, Laurentin piše:

To cijepanje jedinstva prilikom rasprave o Onoj koju shema naziva Majkom jedinstva prouzročilo je neku vrstu konsternacije koja je nadaleko odjeknula.¹⁵

Sigurno je da se odjek te konsternacije osjeća i danas. Još više se, možda, osjeća odjek rasprava, koje su se vodile u rujnu 1964. Najprije se govorilo o naslovu »Majka Crkve«, a onda o naslovu »Posrednica«. Laurentin piše:

Zatim, tražilo se brisanje naslova Posrednice, i to s upornošću koja je sve iznenadila i koja bi jednu ili dvije godine ranije bila nemoguća. Još 1960. (za vrijeme pripremanja koncila) 300 otaca tražilo je da se taj naslov definira; tu je ideju veoma prodorno pokrenuo već kardinal Mercier, godine 1921. Međutim, u rujnu godine 1964. (tj. na koncilu), kardinal Bea, predsjednik Sekretarijata za jedinstvo, kardinali Léger i Alfrink te više biskupa uporno su tražili potpuno brisanje naslova (Posrednice), a napadali su više njegovu neprikladnost i nedozrelost negoli legitimitet. Glavni njihovi dokazi bili su ovi: taj naslov nije biblijski, a čini se da protuslovi, bar u materijalnom smislu, tekstu sv. Pavla o jednom Posredniku; izraz je dvoznačan, može mu se dati različit smisao, može se krivo shvatiti, krivo upotrijebiti; ima izraza koji su mnogo stariji i prikladniji da se pomoću njih izrazi ista nauka, npr. naslov Odyjetnica, koji počinje upotrebljavati već sv. Irenej, ili naslov Pomoćnica, koji je veoma raširen kod Istočnjaka. Konačno, taj naslov (Posrednica) je razlog svađe s protestantima, pa nas ekumenski motivi potiču da se uzdignimo od njegove upotrebe, kad ionako nije nužno da ga upotrijebimo. Međutim, druga strana je dokazivala starost tog naslova (Posrednica), njegovo upotrebljavanje u enciklikama; ako se taj naslov izbaci, vjernici će se sablazniti.¹⁶

Tako su tekle te rasprave. Koncil je ipak, kako čitamo u VIII. glavi konstitucije *Lumen gentium*, naširoko priznao misao i činjenicu Marijine suradničke i suspasiteljske uloge u djelu otkupljenja, upotrijebio je čak i naslov Posrednica. Ni zvučna imena trojice poznatih kardinala nisu to spriječila.

»Konsternacija koja je daleko odjeknula« — čuli smo te Laurentinove riječi kojima komentira razbijanje jedinstva na koncilu prigodom

¹⁵ R. LAURENTIN, *La Vierge au Concile*, Paris 1965, str. 16.

¹⁶ *Ibid.*, str. 25–26.

glasovanja o uvrštenju ili o neuvrštenju marijanske sheme o Crkvi. Odjek toga glasovanja, kao i odjek rasprava o naslovu Posrednica, osjećamo još i danas. Čini nam se nemogućim ne povezati one događaje s krizom koju danas proživljavamo u Crkvi. Bili su znak onoga što će nadoći. Uzdržavajući se od drugih sudova i refleksija, u onim događajima i u njihovim odjecima i posljedicama, u svakom slučaju, možemo sa sigurnošću konstatirati dinamičnost Marijina lika u današnjoj Crkvi. Njezin je lik neosporno aktuelan.

Relativna kriza mariologije

Ovdje se moramo dotaknuti i pitanja relativne krize mariologije. Ako se ta teološka disciplina danas nalazi na putovima novih traženja, istraživanja, proučavanja, to nas ne smije prestrašiti. »To je samo znak njene vitalnosti.«¹⁷

Da su se, međutim, oko mariologije nakupili razni problemi, to se ne može zanijekati. Kapitalno djelo za proučavanje tih problema, svakako je Laurentinova knjiga *Question mariale*.¹⁸ Daleko smo od toga da bismo Laurentinove ideje jednostavno prihvatili, ali ih nužno moramo promotriti kao kritiku, koja će nam pomoći da se zauzmemo za daljnji rast mariologije. Svoje misli o pitanjima mariologije sažeo je Laurentin i u jednom članku, u časopisu *Concilium*.¹⁹ Mariologija i pobožnost prema Gospi doživjele su, nakon početka XVII. stoljeća, izvanredan procvat. Ipak, u tom autentičnom i pozitivnom usponu osjetile su se, prema Laurentinovu mišljenju, neke partikularnosti: bio je vezan uz latinske zemlje, bio je djelomično uvjetovan protureformatorskom polemikom; također, sve više i više se izolirano specijalizirao; osjećalo se da nastaje rascjep između teologije i mariologije, između područja crkvenog života koje je isključivo marijansko i područja koje to nije. Marijanski pokret, gibanje od XIX. stoljeća, uspinje se prema svom vrhuncu. Poticaj dolazi i odzgo: niz ukazanja: Katarini Labouré (čudotvorna medaljica, god. 1830.), La Salette (1846.), Lourdes (1858.). Ono najbolje u marijanskom pokretu došlo je do izražaja u mnogim papinskim dokumentima (Pio IX., Leon XIII., Pio XI., Pio XII.).

Dok je tako marijanski pokret stigao do svog vrhunca i dobio službeno priznanje Crkve, niknuo je, međutim, u Crkvi, u posljednjih četrdesetak godina, čitav niz raznih pokreta: biblijski, ekleziološki, misionski, liturgijski, ekumenski. Poticaje za njih diktirala je ista nužda: povratak k izvorima, sinteza spekulativnih vrednota, sinteza životnih vrednota, otvorenost dijalogu, otvorenost prema problemima svijeta, ispravljanje pretjeranosti protureformacije. I pod pritiskom tih novih pokreta započele su na svim područjima teoretske i praktične revizije. One

¹⁷ H. M. GUINDON, *Marie de Vatican U*, Beauchesne, Paris 1971, str. 11.

¹⁸ R. LAURENTIN, *La question mariale*, Éditions du Seuil, Paris 1963.

¹⁹ R. LAURENTIN, *La Vierge Marie après la promulgation du texte conciliaire*, u časopisu *Concilium*, br. 8, 1965.

su zahvatile i mariologiju. Pred mariolozima iskršli su novi problemi: jači povratak k Bibliji, određivanje Marijina položaja u Crkvi, određivanje položaja mariologije u teologiji, ispitivanje odnosa između liturgije i privatnih pobožnosti, pitanje prisutnosti katoličkih marioloških stavova u ekumenskim dijalogima.

Očito je da je Laurentin u svom djelu *Question mariale* pre naglasio tobožnje negativne elemente u mariologiji i u pobožnosti prema Gospi. Odgovorili su mu mnogi autori. Solidan odgovor dao je Aldama, u knjizi *De quaestione mariali in hodierna vita Ecclesiae*.²⁰

Kako se ta mariološka i marijanska kriza očitovala na koncilu, nije nam nepoznato. Na temelju kakvih razloga je izbila nesloga na koncilu s obzirom na mariologiju? Ako bismo htjeli čuti kratak odgovor na to pitanje, možda je najbolje da odgovorimo ovako: na temelju pitanja o glavnom principu mariologije. Dillenschneider je već godine 1955. pisao:

Najveći broj starijih mariologa obrađivao je marijanski traktat privezavši ga uz funkciju Krista Otkupitelja. Upravo tu su tražili princip unifikacije marijanske teologije. Međutim, posljednjih godina zacrtan je jasan smjer koji favorizira eklezijalnu perspektivu i u toj perspektivi kuša naći prvi princip sistematizirane mariologije.r'

Problem je, dakle, u ovome: da li obrađivati mariologiju na temelju kristološkog ili ekleziološkog principa? Zastupnike kristološkog principa u mariologiji neki nazivaju maksimalistima, a zastupnike ekleziološkog principa minimalistima. Oni prvi, naime, više promatraju Mariju s obzirom na to koliko je izvanredno bliza Kristu, koliko posjeduje izvanredne privilegije, te nastoje da njezin položaj sve više istaknu novim teološkim zaključivanjem. Ovi drugi, zastupnici ekleziološkog principa, gledaju više na Mariju s obzirom na njezino mjesto u Crkvi, koliko se nalazi među vjernicima, među otkupljenima po Kristu, te nastoje taj njezin položaj teološkim produblivanjem što bolje upoznati. Prvi nastoje svoje stavove potvrditi izrekama Sv. Pisma, tradicije, služe se mnogo spekulativnim potvrđivanjem, a veoma obilno upotrebljavaju enciklike posljednjih papa, u kojima se iznose Marijini privilegiji. Drugi, tj. zastupnici ekleziološkog principa, ne simpatiziraju neke nove teološke zaključke niti ekstenzivno napredovanje nauke o Mariji, a nastoje odrediti položaj mariologije u povijesti djela spasenja, pa se više obraćaju intenzivnoj egzegi, i općenito, proučavanju izvora i najstarijih dokumenata.²² O tim dvama smjerovima u mariologiji Dillenschneider kaže: »Obje tendencije su opravdane tako dugo dok se znaju čuvati svake jednostrane ukočeno-

²⁰ J. A. de ALDAMA, *De quaestione mariali in hodierna vita Ecclesiae*, Romae, 1964.

DILLENCHNEIDER, *Le principe premier d'une Théologie mariale organique*. Alsatia, Paris, 1955, str. 19.

²² Cf., LAURENTIN, *Question mariale*, str. 66—97; LAURENTIN, *La Vierge Marie . . .* već citirani članak u časopisu *Concilium*, br. 8, 1965; PHILIPS, *L'Église et son mystère au deuxième du Vatican*, str. 209—212; H. M. GUINDON, *Marie de Vatican II*, već citirano djelo.

sti.«²³ A Philips piše: »Istina se nalazi samo u povezivanju obaju aspekata. Ako je Marijina osoba uistinu spojna točka, onda je moramo valorizirati u objema smjerovima i uskladiti rezultate.«²⁴ Te je riječi Philips napisao već 1953. godine. A značajno je da je taj isti Philips bio redaktor definitivnog teksta VIII. poglavlja koncilске konstitucije *Lumen gentium*, poglavlja koje govori o Mariji. Koncilski oci konačno su se složili i izabrali srednje rješenje.

Henri M. Guindon piše:

*Što bilo da bilo, ovo (VIII. poglavlje Lumen gentium) poglavlje nam izražava misao Koncila, i bez obzira na daljnji razvitak, u današnjem razdoblju doktrinalne konfuzije, ovaj tekst moramo smatrati kao normativan. A kardinal Garrone je napisao: Na taj tekst treba dakle da se navraćamo.*²⁵

Koncilski mariološki rezultati i zahvat pape Pavla VI.

Ne spada u ovaj članak da potanje ispitujemo što je sve Koncil VIII. poglavljem doprinio samoj mariologiji, ali možemo ukratko spomenuti značenje tog poglavlja za tu teološku disciplinu. Evo što sam Koncil piše o svojim namjerama pri sastavljanju tog dokumenta:

*Sveti Sabor. .. namjerava pažljivo osvijetliti ulogu blažene Djevice u misteriju Utjelovljene Riječi i Mističnog Tijela, te dužnosti otkupljenih ljudi prema Bogorodici... a da ipak nema namjere izložiti potpunu nauku o Mariji niti riješiti pitanja koja teolozi još nisu potpuno rasvijetlili.*²⁶

Postavljeni zadatak Koncil je s uspjehom izvršio. I ne samo to! On je snažno naglasio bogatstvo Marijina misterija i iznio pred nas opširnu sintezu katoličke nauke o Mariji. Važnost VIII. poglavlja konstitucije *Lumen gentium* najbolje je izrazio papa Pavao VI. u govoru što ga je održao na završetku trećeg koncilskog zasjedanja. Dana 21. studenog 1964. rekao je:

*S pravom možemo ustvrditi da se ovo zasjedanje zaključuje s neusporedivom pohvalom u čast Mariji. To je po prvi put da jedan ekumenski koncil iznosi tako opširnu sintezu katoličke nauke o mjestu koje presveta Marija zauzima u otajstvu Krista i Crkve.*²⁷

U glavnom talijanskom komentaru konstitucije *Lumen gentium*, kad se govori o VIII. poglavlju, čitamo ovo:

²³ DILLENSCHNEIDER, već citir. dj., str. 20.

²⁴ PHILIPS, *Perspectives mariologiques, Marie et l'Église*, 1951–1953, časopis *Marianum*, Romae 1953, str. 467.

²⁵ GUINDON, citir. dj., str. 17. Citat kardinala Garrone iz njegova djela *Que faut-il croire?* Desclee, Paris 1967, 2. edition, str. 147.

²⁶ *Lumen gentium*, VIII. gl., br. 54.

²⁷ *Osservatore Romano*, 22. studenog, 1964, br. 272

Koncil je istaknuo misao da je Marijino poslanje, Marijina osoba organski i vitalno urasla u Božji plan spasenja, u povijest spasenja. Djeвица Marija je privilegirana osoba Božje naklonosti, remek-djelo otkupljenja, djelo koje je usavršio Otac, posredništvom Sina, u Duhu Svetom. Ona je kao Majka i nova Eva vitalno sjedinjena s čitavim djelom otkupljenja koje je izvršio Isus Krist, mučen i slavan. Tom djelu otkupljenja pridružila se Marija za vrijeme svoga zemaljskog života, pridružuje se i danas u slavi, pridružuje se u životu Crkve. To je temeljna perspektiva čitavog VIII. poglavlja.²⁸

Koncil nam je u ovom poglavlju prikazao Marijinu funkciju u djelu spasenja oslanjajući se na biblijsku, patrističku i liturgijsku viziju. Na taj je način izišao u susret nastojanjima oko ekumenskog dijaloga s odijeljenom braćom koja osobito cijene baš ta svjedočanstva biblijskih, patrističkih i liturgijskih izvora. Sastavljajući VIII. poglavlje, Koncil je sretnom kombinacijom usvojio i kristološki i ekleziološki smjer u obrađivanju mariologije, a raznim teološkim školama, tendencijama i mišljenjima, produbljivanju pojedinih marioloških istina, ostavio je širom otvorena vrata.

Ali kao da papa Pavao VI. nije bio zadovoljan samo tim postignutim rezultatima. Za vrijeme svog zaključnog govora, na kraju trećeg koncilskog zasjedanja, 21. studenog 1964., neočekivano je proglasio Mariju »Majkom Crkve«. Jedan dio koncilskih otaca se začudio. Papa, naime, nije tražio da se o tom naslovu izjasne oci zajedničkim dekretom, nego ga je proglasio sam, posluživši se svojim vrhovnim autoritetom. Premda proglašenje Marije »Majkom Crkve« nije definirano kao članak vjere, ipak je izvršeno, s obzirom na mjesto i moment, na svečan način. S tim je naslovom Pavao VI. htio jače istaknuti Marijinu integriranost u Crkvi, ali s naglašavanjem njezine superiornosti nad svim ostalim članovima Crkve. Ona nije samo Majka u Crkvi, ona je »Majka Crkve«. Tim proglašenjem Papa je izrazio svoje uvjerenje i dao oduška svojoj ljubavi prema Mariji. I ne samo to! Tim je proglašenjem htio popraviti dojam razočaranja u duši onih koncilskih otaca, kojima se činilo da VIII. poglavlje govori o Mariji previše suzdržljivo i hladno. Papa je htio da se na koncilu pokaže ne samo jedinstvo nauke nego i jedinstvo srdaca.²⁹

Na koliko li je sve načina i područja na Drugom vatikanskom koncilu izbila na javu dinamičnost Marijina lika! Činjenice su nam o tom

²⁸ D. BERTETTO, *La beata Maria Vergine Madre di Dio nel mistero di Cristo e della Chiesa*, članak u glavnom talijanskom komentaru konstitucije *Lumen gentium*. Zbornik nosi naslov *La costituzione dogmatica sulla Chiesa*, Torino, 4. edizione, 1967. Citirano mjesto nalazi se na str. 992.

O značenju Vili, glave konstitucije *Lumen gentium* za mariologiju, vidi također članak: Heinrich KOSTER, *Mariologie*; članak se nalazi u zborniku *Bilan de la théologie du XX siècle*, II svezak, uredili GUCHT i VORGRIMLER, izdao Casterman, Tournai-Paris, 1970. Köster o značenju koncilskog teksta za mariologiju piše na str. 366—367.

²⁹ PHILIPS, *L'Église...* citir. dj., str. 287—288; LAURENTIN, *La Vierge Marie...*, citir. čl., časopis *Concilium*, br. 8, 1965.

dosta rekle. Ona koja je činom svoje volje pristala da bude Majkom Božjeg Sina, Otkupitelja, i da bude njegovom suradnicom, uvijek je u središtu pažnje Kristove Crkve.

Varijacije na teme von Balthasara, Galota, Lohfinka . . .

Došlo je poslijekoncilsko doba.

Kriza u mariologiji i kriza u pobožnosti prema Gospi postaje sve snažnijom. Mariologija i pobožnost prema Isusovoj Majci polagano, ali ustrajno klize nizbrdice. Doduše, ne postoji ta kriza samo u mariologiji i u pobožnosti prema Gospi, postoji kriza na području vjere uopće, na području pobožnosti uopće. Ali u mariologiji i u pobožnosti prema Gospi kao da je najvidljivija, najkarakterističnija. Jean Galot (u listopadu 1972.) piše:

Pobožnost prema Mariji je očito u krizi. Ne smijemo se čuditi da se opća kriza, koja prati u Crkvi obnovu nauke i kulta, odrazuje također i na marijanskom području. Dapače, kriza pobožnosti prema Gospi očituje se još dubljom, zbog posebnih razloga.³⁰

A ta opća kriza vuče za sobom prema dolje mnoštvo najvećih duhovnih nadnaravnih vrednota: opada živa vjera, gotovo prestaju obraćenja na katolicizam, naglo presušuju svećenička i redovnička zvanja, crkve se sve više prazne — nije potrebno dulje nabrajati.

Hans Urs von Balthasar spominje ovu epizodu. Karl Barth je u posljednjim godinama svoga života marljivo slušao katoličke propovijedi na radiju. Jednog dana je sa zadovoljstvom ustanovio da nije nikad čuo ni jedne propovijedi o Mariji. S oštricom dobroćudne ironije rekao je: »Dakle, i kod vas ide bez nje.«³¹

H. U. von Balthasar se pita što je te katolike navelo na odluku da šute o Mariji. Zar ekumenska taktika? Ona ispravna taktika ih sigurno nije navela na to, jer ona ne skriva svojih pozicija. Povratak Sv. Pismu? Ali ono, kako ga Crkva razumije, ustrajno naglašava funkciju žene u stvaranju i otkupljenju. Slaganje s Drugim vatikanskim koncilom? Ali taj koncil postavlja mariologiju kao vrhunac svoje nauke o Crkvi. Možda ih je na šutnju o Mariji naveo ljudski obzir i nastojanje da izbjegnju prigorod da su nazadni s obzirom na takozvani najnoviji teološki progres!³²

Danas se, nastavlja svoje misli von Balthasar, u teologiji, ne nastoji toliko oko toga da se u božanskoj objavi, koja je povjerena Crkvi, pronađe što veći broj »tvrdnji kojima moramo vjerovati«, nego oko toga da se na izvorima proučavaju temeljne strukture, nepromjenljiva »izvor-

³⁰ JEAN GALOT, *Presenza di Maria nella vita cristiana*, u časopisu *La Civiltà cattolica*, broj od 7. listopada 1972, str. 22—33.

³¹ HANS URS von BALTHASAR, *Punti fermi* (Klarstellungen), Roma 1972, str. 119.

³² Von Balthasarove misli ne želimo jednostavno prevoditi, donosimo ih u nevezanom obliku.

na forma« te objave. Svrha takvog pristupa jest da se obnovljenim pronalazanjem približimo izvornom božanskom događaju, uputivši se od same objave. Međutim, takvom izvornom patrimoniju pripada također i funkcija žene u Božjem djelu spasenja. To djelo spasenja počinje sa stvaranjem, razvija svoje definitivno značenje u Starom i u Novom zavjetu, razjašnjava se u povijesti Crkve i svijeta, tajanstveno anticipira svoj konic u vizijama Apokalipse.

Važnost mariološkog objekta pronalazimo već na prvoj stranici Sv. Pisma, jer nam se već tu govori o funkciji žene u povijesti spasenja. »Na svoju sliku stvori Bog čovjeka; na sliku Božju stvori ga; muško i žensko stvori ih« (Post 1, 27). Ljudsko biće ne može drukčije egzistirati, nego u suprotnosti spolova, pod dva oblika, kao muško i žensko. Kao i u Bogu, u ljudskom biću nalazimo i suprotnost u odnosima i jedinstvo u ljubavi. Već u prvom činu realiziranja svog plana s ljudskim rodом Bog uzima »ljudsko biće« kao muško i žensko. Adamova pratilica i pomoćnica jest Eva. Od tog časa, u povijesti djela spasenja, svuda je prisutan i ženski lik. I u konačnom činu realizacije Božjeg plana s ljudskim rodом, u definitivnoj formi odnosa između Boga i ljudskog roda, u formi koja će sjeđiniti Boga i čovjeka — prisutna je žena. U utjelovljenju Božjeg Sina, u otkupljenju, prisutna je Marija. Ona je suradnica. Ona je prototip Crkve. Djeвица Marija, fizički vidljiva zaručnica Božja, rađa Bogočovjeka Isusa Krista. Crkva je također fizički vidljiva zaručnica Božja, a u njezinu djevičanskom krilu Sin Božji uvijek iznova postaje čovjekom, sakramentom i propovijedanjem.

Crkveni oci su kompariranje Crkve s Marijom rasvjetljavali obilnim i bogatim usporedbama. Marijanstvo Crkve je očito. I imajući pred očima činjenicu da mnogi danas žele šutnjom mimoići Mariju, von Balthasar piše ovu oštru rečenicu: »Kad se misterij marijanstva Crkve zastre ili okljaštri, kršćanstvo nužno postaje uniseksualno, homoseksualno, to jest svemuško.«³³

Von Balthasar razvija dalje svoju misao na vrlo zanimljiv način. (Iznosimo samo ono najvažnije.) Marijanstvo Crkve danas se potiskuje, a s njim je potisnut i ženski element. Muški element previše je zauzeo maha, prenaplašen je. Karakteristika tog muškog elementa jest da svu energiju oštro podređuje postavljenom cilju. Finaliziranje, utilitariziranje. Zbog toga u današnjoj Crkvi vječita dijaloziranje, organiziranje, savjetovanje, vijećanje, sastanci raznih kongresa, sinoda, komisija, akademija, stranaka, razna grupiranja i pregrupiranja, strukturiranje i prestrukturiranje, sociološki eksperimenti i iznošenje statistika. Nasuprot tom zaoštrenom postavljanju i traženju cilja, što je karakteristika muškog elementa, postoji druga kategorija: traženje smisla. Traženje smisla stoji iznad trke za ciljem. Dječja igra sadržava smisao, ne ide za ciljem. Velika umjetnost ima smisao, no nema cilja. Energije ljubavi ne daju se svesti u turbine, još manje energije nadnaravne ljubavi između Krista i Crkve. Razni pro-

³³ Von BALTHASAR, citir. dj., str. 127.

blemi »političke teologije«, »kritičkog katolicizma« itd., mnoštvo raznih »osporavanja«, sve to zanima profesore teologije, studente, vatrenu mladež, a nimalo ne zanima ni djecu, ni starce, ni bolesnike, ni većinu žena, a ipak svi oni sačinjavaju Crkvu, dapače veći dio crkvene zajednice. Svi razni visoki problemi i osporavanja, nabijeni apstraktnošću i karakteristični za muški svijet, danas dominiraju u Crkvi. Zašto? Zar ne zato, što je ženski element, marijanstvo Crkve, zapostavljeno, zamračeno?

Pošto je razvio te i slične misli, von Balthasar piše:

Marijanski element upravlja u Crkvi na skriveni način, kao majka u obitelji. Ali žena nije neki apstraktan princip, nego konkretna osoba, iz nje, osobe, izaruje ženska atmosfera. Stoga i sam drugi period marijanske teologije (otprilike, od Bernarda pa nadalje; prim. A. K.), koji je istaknuo osobni element u teološkom principu, nije u svemu imao krivo. Bitno je da se istakne autentičan Marijin duh: duh ovisnosti, služenja, skrivenosti; duh darivanja drugom, bivovanja zbog drugog. Nitko manje ne teži za osobnim »privilegijima« nego Majka Kristova; ona se tim privilegijima zadovoljava jedino zbog toga što se okreću na dobro svih njezinih sinova u Crkvi.³⁴

Bez mariologije kršćanstvu prijeti opasnost da se neopazice dehumanizira. Crkva bi postala funkcionalistička, bez duše, grozničava tvornica bez odmora, rasuta u bučnim projektima. U tom svijetu, kojim vladaju ljudi, gdje neprestano niču nove ideologije koje se naizmjenično istiskuju, sve postaje polemičko, kritičko, oštro, onda obično i napokon dosadno; a od Crkve, koja bi imala takve značajke, narod bi se masovno udaljio.³⁵

Pod križem je Sin uklopio svoju Majku u Crkvu apostola; od tog časa tu je njezino mjesto. Njezino djevičansko materinstvo ispunja na skriven način čitav prostor, daje mu svjetlo, toplinu, sigurnost. Njezin plašt pretvara Crkvu u utočište.³⁶

Iznijeli smo von Balthasarove misli o marijanstvu Crkve i o današnjem potiskivanju tog marijanstva. Iznijeli smo ih malo našire, jer su suvremene, zanimljive i duboke. Međutim, ne postoji danas samo opasnost potiskivanja marijanstva Crkve. Situacija je mnogo teža. Radi se o krizi, o potiskivanju, o zabacivanju samih vjerskih istina o Mariji. Dođuše, u takvoj situaciji nalaze se i mnoge druge vjerske istine, kriza vjere je općenita, ali, kao po nekom starom nepisanom pravilu, one marijanske su među prvima na udaru. Tako je bilo u doba Ćirila Aleksandrijskog, tako je i danas. I na tom području iskače važnost i aktuelnost Marijina lika.

³⁴ Citir. dj., str. 129.

³⁵ Cit. dj., str. 130–131.

³⁶ Cit. dj., str. 131.

Zar je pretjerano govoriti o današnjoj krizi vjere? Čitali smo nedavno poruku³⁷ uglednog protestantskog teologa Culmanna. On piše: »Postoji kriza vjere.« Ta se kriza očituje na području pobožnosti (»devalvacija molitve«) i na području teologije (»teologija je danas sasvim i jednostavno promijenjena, na primjer u psihologiju ili sociologiju«). Pitajući se o tome koji je uzrok sadašnje krize kršćanstva, Culmann kategorički odgovara: »To je degradacija vjere.« I naglašava da tu krizu čini još težom činjenica da se drugdje traži uzrok. O sekularizaciji modernog svijeta i njegovoj transformaciji preko tehničkog napretka moramo voditi brigu, ali tu tražiti pravi uzrok krize kršćanstva pogrešno je. Isto tako krivo je pravi uzrok krize kršćanstva pripisivati starim strukturama vjere i Crkve, strukturama koje bi navodno bile nesposobne da odgovore novim potrebama. Posve je razumljivo da adaptacija novom vremenu, *aggiornamento*, mora biti, toga se držao i sv. Pavao, »ali supstanciju Evanđelja apostol Pavao nije nikada modificirao, i Crkve ga ne smiju modificirati s nakanom da izbjegnju smijeh Atenjana« — piše Culmann. Razvija dalje svoje misli i kaže:

A/o ako mi je kao protestantu dopušteno konstatirati, reći ću da se već od tada (od posljednjeg koncila; A. K) neki katolički krugovi, daleko od toga da se nadahnjuju nužnošću da je potrebno poštivati granice prilagođivanja, koje nije dopušteno prelaziti, ne zadovoljavaju da promijene vanjske forme, nego posuđuju norme misli i kršćanske akcije u modernom svijetu a ne u Evanđelju. Više ili manje svjesno oni slijede protestante, ali ne u onome što ima najbolje u vjeri reformatora, nego idu za lošim primjerom koji im nudi stanovit moderan protestantizam. — Veliki krivac nije sam taj sekularizirani svijet, nego krivo ponašanje kršćana u odnosu prema svijetu, eliminiranje »sablazni« vjere. »Stide se Evanđelja« (Rim 1,16).™

Culmann je protestant. Zapažanja su mu izvrsna. Istinita. Osobito nam je ovdje zanimljiva ona misao: »Slijede protestante, ali ne u onom što ima najbolje u vjeri reformatora, nego idu za lošim primjerom koji im nudi stanovit moderni protestantizam.« To nam je odavna jasno. Ima mnogo tih loših primjera koje neki naši slijede. I s obzirom na vjerske istine o Mariji, i s obzirom na mariologiju, i s obzirom na pobožnost prema Mariji.

Komentirajući »Ispovijest vjere« Pavla VI., Holbock naglašava činjenicu da papa, u svojoj ispovijesti, na istaknutom mjestu, tj. odmah iza trinitarnog, kristološkog i pneumatološkog odsjeka, opširno govori o Marijnim funkcijama u povijesti spasenja i o njezinim milosnim povlasticama te nas poziva da u to vjerujemo: U prijašnjim ispovijestima vjere takvog postupka ne nalazimo, pa ni sadašnji papin postupak ne bismo mogli

³⁷ CULMANNOV članak o krizi vjere, u *Vjesniku zagrebačke nadbiskupije*, br. 6, 1972.

™ Citat iz navedenog članka.

razumjeti bez pretpostavke da su marijanske istine danas ili ugrožene ili izvrgnute ruglu ili se žele uzdrmati. Tako Holbock.³⁹ A onda nastavlja:

Štovanje Marije, koje je nekoć bilo tako prošireno i omiljeno u katoličkom narodu, i koje je nadaleko, pa i u nekatoličkom svijetu, vrijedilo kao znak katoličkog kršćanstva, danas je već ovdje-ondje veoma opalo ili je svjesno potisnuto. Kad se sluša na razne strane, može se u pogledu marijanskih istina ustanoviti sve veće nestajanje vjere . . . . . K tom nestajanju vjere, što se tiče marijanskih istina, pridolazi još neka stanovita opasnost po tradicionalnu vjeru, ako se danas već i u raspravama, predavanjima i propovijedima, skriveno, ali i sasvim otvoreno zastupa mišljenje protiv štovanja Marije ili ako neki teolozi otvoreno stavljaju u pitanje marijanske istine ili im u nekom svojevrsnom »novom tumačenju« oduzimaju njihov pravi sadržaj.^{40,41}

Holbock spominje kako je papa Pavao VI. više puta izrazio svoju zabrinutost zbog toga što se tu i tamo počelo nijekati ili bar dovoditi u pitanje tjelesno djevičanstvo Djevice Marije pri Isusovu začecu i rođenju. Na istu stvar tuži se prva biskupska sinoda 1967. pa također i proprek Kongregacije za nauku vjere, u srpnju 1966. Holbock nastavlja:

Ali i ondje gdje se ta vjerska istina ne poriče niti se u nju sumnja ona se danas katkad svjesno prešućuje, kao npr. u Holandskom katekizmu. Jedan od njegovih autora, isusovac Piet Schoonenberg, izričito je izjavio da autori Holandskog katekizma u njemu namjerno nisu htjeli izričito naučavati tjelesno djevičanstvo Marijino jer je ono po njihovu mišljenju otvoreno pitanje.⁴²

Ako je vjera u marijanske istine u krizi, posve je razumljivo da će i pobožnost prema Mariji biti u krizi. Ali za činjenicu da je pobožnost

³⁹ HOLBOCK, *Credimus*, hrv. prijevod, izd. Društva sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1970, str. 104.

⁴⁰ HOLBOCK, cit. dj., str. 104–105.

⁴¹ Imaju li te ideje odjeka u našim stranama? Iznijet ćemo samo jedan izvadak iz časopisa *Marija*, koji izlazi u Splitu. Urednik, u uvodnom članku broja 7, god. 1972, piše o poznatom slučaju, kad je Laszlo Toth udarao čekićem po kipu Pietà, od Michelangela, u bazilici sv. Petra, u Rimu. Komentirajući taj slučaj, urednik piše i ovo:

Laszlo Toth ... je vjerojatno umobolan. Ali kad se »pametni« Laszli proglase jedinim vrhunskim teolozima, što drugo možemo od njih očekivati, ne*o smo dočekali od pravoga Laszla Totha — udaranje po Gospi. Kako možemo drukčije nazvati omalovažavanje prave pobožnosti prema Gospi, odbacivanje krunice, nego udaranjem po Majci Božjoj?! ... I samozvani vrhunski teolozi i pismoznanci, koji olako »pokapau« Boga, igrajući se istinama o presv. Trojstvu, Utjelovljenju, Euharistiji i Marijinu Bogomajčinstvu, ne usude se ni svilenim rupčićem dodirnuti npr. nekoga visokopoloženog crkovernjaka ili svjetovnjaka. Pa da nisu junaci i da im nije do istine! ... Uskoro ćemo, ukoliko se uopće sjetimo, proslaviti prvu obljetnicu Gospinih kongresa u Hrvatskoj. I ne bi li bilo uputno poduzeti nešto da se Laszle i Laszlići onemoguće u svojoj radi, da im se oduzme na vrijeme čekić kojim udaraju po Gospi?! Ako ništa drugo ne možemo, onda možemo ljubiti Boga, štovati Mariju, sudjelovati u euharistijskom slavlju, biti pričesnici Tijela i Krvi Kristove, moliti, posebno Gospinu krunicu, i ljubiti bližnjega svoga kao samoga sebe!

Izvadak iz tog urednikova uvodnog članka donijela je i AKSA, informativni bilten.

« HOLBOCK, cit. dj., str. 108–109.

prema Mariji zapala u krizu, nabrajaju se još posebni, specifični razlozi. Jean Galot izrazio ih je ukratko:

Mnogi katolici osuđuju sentimentalni stav iz kojega slijedi pretjerano slavljenje Marije, a osuđuju također i razne pobožne vježbe koje se ne temelje na realnom promatranju funkcije Isusove Majke u djelu spasenja. Drugi prigovor, dublji, u vezi je s prvim: marijanski kult se kritizira zbog toga što je Mariji dodijelio mjesto koje pripada Kristu, dapače, što je uzurpirao ono što pripada Duhu Svetom.⁴³

U tim prigovorima ne nalazimo ništa novo. Sve je to već prije desetak godina iznio Laurentin. Aldama je na sve te prigovore, bar uglavnom, odgovorio u knjizi *De quaestione mariali*. Kad god bi se u Crkvi pojavilo pretjerano slavljenje Marije, Crkva bi ga osudila. A prigovor da se u kultu Marije, kakav je bio uobičajen u katolicizmu i kakav postoji još i danas, nerealno promatra Marijina funkcija u djelu spasenja, da se u njemu uzurpira mjesto koje pripada Kristu ili Duhu Svetom, taj prigovor izrečen je previše paušalno, globalno, i površno, izrečen je bez nužnih distinkcija i pod očitim utjecajem protestantizma.

Njemački teolog Gerhard Lohfink, jedan od potpisnika glasovitog »Manifesta trideset i trojice«⁴⁴ teologa osporavatelja, održao je pred Sveopćom biskupijskom sinodom Savezne Republike Njemačke, u svibnju 1972., predavanje s naslovom »Biblijski temelj štovanja Marije«. U tom predavanju nabraja i ove eventualne negativne elemente u pobožnosti prema Mariji:

Marijanska pobožnost koja Boga potiskuje kao nekog dalekog i nepristupačnog Boga; marijanska pobožnost, iz koje slijedi da bismo samo s Marijom mogli povjerljivo i djetinjski razgovarati; iz koje slijedi da je nužno, ako uopće hoćemo prodrijeti do Boga, posredništvo i zagovor posredničkih osoba —• takva pobožnost prema Mariji ne bi odgovarala duhu Novog zavjeta. Drugo: pobožnost prema Mariji, koja je o Marijinoj osobi toliko ovisna da već po sebi ne upućuje neprestano na Boga Oca, takva pobožnost ne odgovara duhu Novog zavjeta i usmjeruje se prema čistom kultu ličnosti.^{45*}

Razumijemo prigovore i smatramo da se ne mogu predbaciti katoličkom štovanju Marije. Iznimaka, neispravnosti u pobožnosti prema Mariji ima, kao što ih ima u svim pobožnostima uopće, to je posve razumljivo, ali iznimka uvijek ostaje iznimkom. A katoličke mase i pojedinci vrlo dobro znaju da molitve i molbe upućene Mariji idu konačno njezinom Sinu i nebeskom Ocu. Vrlo dobro znaju Marijinu ulogu u djelu spasenja; da je suotkupiteljica, a ne otkupiteljica, da je posrednica, ali da je njezino posredništvo ovisno i podređeno jedinom Posredniku Isusu Kristu. Vrlo dobro

⁴³ GALOT, cit. članak, str. 22.

⁴⁴ Cf. časopis *Obnovljeni život*, br. 4, 1972.

⁴⁵ GERHARD LOHFINK, *Biblisches Fundament der Marienverehrung*, časopis *Mutter der Kirche*. September 1972, Salzburg

znaju da je u Očevoj ruci konačna odluka. Vrlo dobro znaju da nam nitko nije tako bliz i pristupačan kao Bog; vrlo dobro osjećaju da je Bog *intimior intimo meo* (Augustin) i da je predobri Otac koji uvijek natrag prima rasipnog sina. A kad u svojim životnim tragedijama bježe u majčinski zagrljaj, kad se utječu Mariji, onda su svjesni da vrše volju nebeskog Oca, koji je i zemaljskoj majci odredio takvu ulogu, a pogotovo našoj nebeskoj Majci, Majci u nadnaravnom redu, Mariji. Po njoj nam je dao Spasitelja, najveću milost. To je činjenica. Svako dobro na ovome svijetu od nebeskog je Oca. Onu najnježniju majčinsku ljubav prema zemaljskoj djeci, koju ljubav Bog nosi u sebi, na vidljiv način izrazio je u Mariji. Zašto? Zar da pokraj te ljubavi prođemo indiferentno? To sigurno ne. Nego zato, kad osjetimo gorčinu zemaljske egzistencije, da se okrenemo k njezinu majčinskom srcu. Ako je to protiv duba Novog zavjeta, onda bi bilo isto tako protiv duha Novog zavjeta uteći se zemaljskoj majci i ljudskoj dobroti, ljubavi i pomoći uopće.

U članku Jeana Galota, koji smo već citirali, uz mnoge dobre ideje, nalazi se i jedna koja nam se čini veoma čudnom, pogotovo stoga što je Galot poznat kao pravovjeran autor. Govori o pravilnom štovanju Marije, o obnovi marijanskog kulta, razvija ispravne misli, ali se veoma boji, izbjegava preporučiti nam da se Mariji utječemo kao Zagovornici i Posrednici. Pokazuje nevoljkost prema tim naslovima. Naširoko razvija misao da Mariju moramo postaviti sebi kao uzor, ali da se njoj utječemo, da se njoj molimo, to je marljivo prešućeno. Taj stav sigurno nije katolički. Zašto je Galot zauzeo taj stav šutnje? Iz bojazni da se ne bi pokazao nemoderanim. Ne vidimo drugog razloga. Zar je traženje Marijina zagovora i posredništva kod Boga, zar je to izmišljotina kontrareformacije ili posljednjih nekoliko stoljeća? Čini se da je zaboravio da molitva »Pod tvoju se obranu utječemo, sveta Bogorodice. . .« — potječe već iz trećeg ili početka četvrtog stoljeća! A čudno nam je da se ništa ne obazire na riječi Drugog vaticanskog koncila:

*Već od najstarijih vremena Blažena Djevica štuje se pod nazivom Bogorodice, pod čiju se zaštitu vjernici molitvama utječu u svim pogihlima i potrebama.*⁴⁶

*Materinskom ljubavlju brine se za braću svog Sina koji još putuju i nalaze se u pogihlima i tjeskobama, dok ne budu dovedeni u sretnu domovinu. Zato se Blažena Djevica u Crkvi zaziva imenima Odvjetnica, Pomoćnica, Pomagačica, Posrednica (Advocata, Auxiliatrix, Adiutrix, Mediatrix).*⁴⁷

Sveti Sabor . . . opominje sve sinove Crkve da plemenito promiču štovanje prema Blaženoj Djevici, osobito liturgijsko, i da uvelike cijene praksu i pobožne vježbe prema njoj što ih je tijekom vjekova preporučilo učiteljstvo Crkve, i neka savjesno vrše ono što je u prošlim

⁴⁶ *Lumen gentium*, gl. VIII, br. 66.

⁴⁷ *Ibid.*, br. 62.

*vremenima bilo odlučeno o štovanju slika Kristovih, Blažene Djevice i svetaca.*⁴⁸

Molit ćemo se Mariji kao i dosad, jasno je rečeno. Zvat ćemo je, kao i dosad, Odvjetnicom (Zagovornicom), Posrednicom . . . Štovat ćemo njezine slike.

Pečat karizme u enciklikama i u vjeri Božjeg naroda

Službena Crkva bila je uvijek radosna kad je Božji narod Mariji upravljao žarke molitve, kad ju je intenzivno štovao, kad je marijanski element u Crkvi bio izrazit, kad se Marijina prisutnost živo osjećala. Duh Sveti, Kristov Duh, vodio je hijerarhijsku Crkvu i Božji narod u istom smjeru. Evo što govore pape!

Papa Pio VI. (početkom prošlog stoljeća) piše:

*Ono što je blažena i slavna Bogorodica Djevica Marija, nadahnuta božanskim Duhom, sama o sebi pretkazala da će je blaženom zvati svi naraštaji vidimo da se to nije ostvarilo samo u prijašnjim stoljećima Crkve, kad su se njoj na čast po čitavom svijetu gradile crkve i dizali oltari, nego, pošto se svakim danom sve više povećavala odanost vjernika prema ljubljenoj Majci i djelatljici svih milosti, uvijek većim žarom pobožnosti nizali su se jedni za drugim znakovi ljubavi . . .*⁴⁹

Benedikt XV. (Papa od god. 1914. do 1922.):

*Onaj veliki kult štovanja presvete Bogorodice koji je u nama od male dobi zapalio plamen ljubavi (prema njoj) i uvijek ga podržavao, proizročio je da u nama najveću radost bude svi znakovi vjere i ljubavi iskazani u čast Djevice, koja je preljubljena i predraga Majka čitavog ljudskog roda.*¹⁰

Pio XII. (1939.—1958.):

*Na veliku nam je utjehu kad gledamo . . . kako ljubav prema Djevici Bogorodici raste i plamti svaki dan sve više . . .*⁵¹

Ivan XXIII. (1958.—1963.):

*U ovo naše doba (kao što su kršćanski narodi više puta iskustvom spoznali i spoznavaju) uzvišena Božja Roditeljka u ljudskom udesu veoma je prisutna . . .*⁵²

⁴⁸ Ibid., br. 67.

⁴⁹ Breve *Quod divino*, Bull. Rom. continuatio. 12. 416.

⁵⁰ Epist. *Maximus ille*. AAS 14 (1922) 38.

⁵¹ Const, apost. *Munificentissimus Deus*, AAS 42 (1950) 753.

⁵² Nunt. radioph. diei 27 aprilis 1959, AAS 51 (1959) 314 ss.

Mnogi se danas dižu protiv takvih shvaćanja, premda su savršenom jasnoćom izražena i u vjeri Božjeg naroda i papinskim riječima.

Čuli smo što je papama prouzročilo radost: »... svi znakovi vjere i ljubavi iskazani u čast Djevice«; »kad gledamo... kako ljubav prema Bogorodici Djevici raste i plamti svaki dan sve više«; »... uzvišena Božja Roditeljka u ljudskom udesu veoma je prisutna«.

Međutim, mnogi, i to iz redova onih koji bi trebali da poučavaju Božji narod, neće, nažalost, ni da čuju za takve tekstove. Vidjeli smo u ime kakvih sve razloga. Razlučiti duhove nije teško. Tko ima pravo, a tko ima krivo, nije teško reći. A govore dovoljno o tom i posljedice što ih gledamo pred sobom, u Crkvi.

Zar pretjeravamo, kad pad štovanja Marije ubrajamo među glavne uzroke duboke krize u Crkvi? Mislimo da ne. A to ćemo najbolje spoznati ako promotrimo mišljenje papa o tome odakle treba da očekujemo spas.

Evo što pišu:

Pio IX. (papa od god. 1846. do 1878.):

Zbog toga se nadamo da će Blažena Djevica . . . te naše tužne i žalosne prilike, pregorke tjeskobe, muke i nevolje, te bičeve Božje srdžbe koji nas biju zbog naših grijeha, da će svojom velikom milosrdnom majčinskom ljubavlju, svojim neprestanim i premoćnim zagovorom kod Boga, kako već običava, od nas odvratiti; da će burne oluje zala, koje, na našu najveću žalost, svuda, vitlaju Crkvom, stišati i raspršiti; da će našu žalost okrenuti u radost. Dobro vam je poznato, časna braćo, da sve svoje pouzdanje polažemo u presvetu Djevicu . . .^M

Leon XIII. (1878.—1903.):

Pravi katolici su se uvijek, u teškim prilikama, i nesigurnim vremenima, posebno i po navici, utjecali Mariji i u njezinoj majčinskoj dobroti tražili utjehu. U tom se vidi ne samo posve sigurna nada, nego upravo potpuno povjerenje koje je Katolička Crkva uvijek s pravom polagala u Bogorodicu:⁴

U tom smo slijedili i svoje uvjerenje i primjere naših prethodnika, koji su se, u vremenima teškim za Crkvu, povećavši pobožnost, utjecali uzvišenoj Djevici, i koji su običavali žarkim molitvama tražiti njezinu pomoć.^{TM}

Sv. Pio X. (1903.—1914.):

Mi smo prožeti istim osjećajima pobožnosti prema presvetoj Djevici (kao Leon XIII.) i uvjereni da nam u žalosnim događajima našeg vremena ne preostaju druge pomoći nego one s neba, i među njima

⁵¹ Encikl. *Ubi primam*; Acta Pii IX, I, 164.

⁵⁴ Encikl. *Supremi apostolatus*; Acta Leonis XIII, 3. 281.

⁵⁵ Encikl. *Superiore anno*; Acta Leonis XIII, 4, 123.

*moćni zagovor Blažene Djevice koja je u svakom vremenu bila pomoć kršćanima.*⁵⁶

Benedikt XV. (1914.—1922.):

*Budući da sve milosti, koje se Početnik svakog dobra dostoji dijeliti siromašnim Adamovim sinovima, dolaze, prema blagoj odluci njegove božanske Providnosti, po rukama presvete Djevice, želimo da se u ovom strašnom času (prvi svjetski rat; prim. A. K.), više nego ikada, velikoj Mačji Božjoj upravi živa i pouzdana molitva njezinih ožalošćenih sinova?*⁵⁷

Pio XI. (1922.—1939.):

*. . . Iz toga slijedi: ako za Crkvu nadodu teška vremena, ako oslabi vjera jer je ohladnjela ljubav, ako olabavi privatno i javno ćudoređe, ako katoličkom imenu i društvenoj zajednici zaprijeti kakva pogibelj, moramo se ponizno uteći k njoj, moleći nebesku pomoć . . . Neka se, dakle, svi, u sadašnjim teškoćama koje proživljavamo, žarčom revnost u k njoj obrate . . .*⁵⁸

Ivan XXIII. (1958.—1963.):

*Tko, dakle, neće priznati da ono što Crkva treba da izvrši i teškoće koje treba da nadvlada, da to u prvom redu spada na presv. Bogorodicu? Stoga, tko suosjeća s Crkvom i tko iskreno želi njezin napredak, taj treba da za nju upravlja Djevici Mariji česte i ponizne molitve. Otvoreno, dakle, priznajemo da najveću nadu polažemo u molitve koje prikazuju vjernici ražareni ljubavlju prema Bogorodici.*⁵⁹

Pavao VI. (1963.—):

*Želimo najprije, za čas, svratiti našu i vašu pozornost na pedagošku uspješnost marijanske pobožnosti u djelu veoma delikatnom i teškom kao što je formiranje modernog čovjeka u kršćanskom životu. Zar pobožnost prema Djevici ne angažira čitavo ljudsko biće za čin vjere, na kojem počiva čitava duhovna zgrada kršćanskog života . . .? I nauka, tj. temeljna religiozna stvarnost marijanske pobožnosti, zar nije, u katoličkoj duhovnosti, najpravovjernija i najplodnija . . .? Iz tog religioznog bogatstva marijanskog kulta izvire neiscrpno i bogato vrelo moralnih vrednota, koje današnjem čovjeku daje snage i iskustva, čini ga sposobnim da svoju egzistenciju neusporedivo obogati.*⁶⁰

Sila Duha Svetoga dala je dinamičnost Marijinu liku i u vjeri Božjeg naroda i u službenom naučavanju hijerarhijske Crkve, takvom jačinom da je taj lik postao karakteristikom Kristove Crkve. I suvremene Crkve.

⁵⁶ Poslanica *Se e nostro dovere*; Acta Pii X. 1. 29. ss.

⁵⁷ Poslanica // 27 aprile, AAS, 9 (1917) 266.

⁵⁸ Encikl. *Lux veritatis*, AAS 23 (1931) 514.

⁵⁹ Govor na radiju, 27. travnja, 1959; AAS 51 (1959) 315.

⁶⁰ Nagovor članovima Marij. Kongreg.; *L'Osservatore Romano*, 13. rujna, 1963.

Iz riječi posljednjih papa koje smo citirali nije teško zaključiti da je zlo po Crkvu ako se iz nje izbaci molitva Mariji. Nije teško zaključiti da se danas, kad se Crkva nalazi u krizi, moramo posebno i mnogo utjecati njoj, Majci, Zagovornici i Posrednici.

Čuli smo riječi von Balthasara: »Marijanski element upravlja u Crkvi na skriven način, kao majka u obitelji.« Djeluje kao majka koja se s ljubavlju brine za svoju djecu. Zar nam ne govore dovoljno o tome Lurd i Fatima? Kad se u prošlom stoljeću počelo Evropom širiti bezvjerje, ona je u Lurdu s čudesima pružila čvrst oslonac našoj vjeri.⁶¹ Kad se u našem stoljeću počelo naglo rušiti čudoređe, ona nas u Fatimi opominje da ne smijemo nastaviti tim putem, da će kazne Božje sići na nas. Mnogi teolozi potpuno ignoriraju Lurd i Fatimu. Zauzeli su vrlo smiješan stav: zabranjuju Bogu da nam nešto progovori u današnje vrijeme. Doduše, dobro nam je poznato da je javna, službena Božja objava ljudskom rodu završena smrću posljednjeg apostola, ali to nikako ne znači da nam Bog ne može nešto privatno reći. Zar činjenica što Crkva i pape sa simpatijom gledaju na Lurd i Fatimu ništa ne znači? Zar činjenica što milijuni hodočasnika posjećuju Lurd i Fatimu ništa ne znači? Kad danas neka mala skupina, ili čak pojedinac, postane nešto jače svjestan neke religiozne ideje ili inicijative, odmah se govori o nadahnuću ili o karizmi. A molitve, utjecanje u zagovor Mariji, oduševljeno štovanje Marije milijuna hodočasnika u Lurdu, Fatimi, Čenstohovi, Bistrici, i to uz odobrenje službene Crkve, to nije nadahnuće, poticaj Duha Svetoga, to nije karizma? Kažu: to je nešto pretjerano. Zaista, teško je zaključiti kojom se logikom služe.

Lurd, Fatima, Čenstohova i Bistrica živo nam govore o permanentnoj dinamičnoj suvremenosti Marijina lika.

Sigurno je da u Crkvi postoji kriza i da iz dana u dan biva sve dubljom. Kome ćemo u takvoj situaciji obratiti pogled, od koga ćemo najprije zatražiti pomoć? Čuli smo mišljenja posljednjih papa. Od Marije ćemo zatražiti pomoć, zamolit ćemo je da nas zagovara kod Sina. Kristova obnova svijeta započela je s Marijom, u času utjelovljenja. S Marijom. Tako je htio nebeski Otac. Ni danas ne može biti drukčije.

U vrijeme kad je Hrvatska pred osmanlijskom silom bila svedena na *reliquiae reliquiarum*, kad smo bili gotovo potpuno uništeni, naši pređi obraćali su se žarkim molitvama Mariji. Lovro Grizogon, Splitsanin, koji je živio i radio u Zagrebu, u 17. stoljeću, autor velikog djela *Mundus Marianus*, piše u tom svom djelu kako je »ovoj prežalosnoj kraljevini Hrvatskoj« utočište i nada Marija.⁶²

⁶¹ S obzirom na posve znanstveno utvrđivanje čudesa u Lurdu vidi knjigu: A. OLIVIERI, *Y a-t-il encore des miracles à Lourdes?*, Lethielleux Editeur, Paris, 1970. Lurdski čudesa bila su branjena čak i u doktorskim tezama, tako npr.: Dr Henri MONNIER; *Études médicales de quelques guérisons survenue à Lourdes. Thèse pour le doctorat soutenue devant la Faculté de Médecine de Paris, le 7 avril 1930.*

⁶² CHRYSOGONUS LAURENTIUS, *Mundus Marianus*. II. svezak, pogl. VI., gl. 38.

Danas se govori i raspravlja o tome koga će od svetaca Hrvati izabrati za svog nebeskog zaštitnika. Mislimo da je narod već odavno izrazio svoju volju. Pojas uz obalu Jadrana, područje od gornje Kupe na Savu, pa Hrvatsko zagorje, krajevi koji su kako-tako ostali pošteđeni od osmanlijskih razaranja, krajevi u kojima su se sklanjali bjegunci iz unutrašnjosti, puni su Marijinih svetišta. Poslije osmanlijskih ratova gradila su se Mariji na čast nova svetišta u svim našim krajevima,⁶³ a grade se i danas. Hodočašća njoj na čast daleko nadmašuju sva druga hodočašća. Koga bismo drugog uopće mogli izabrati za glavnog zaštitnika ako ne Mariju?

A što se tiče problematike našeg osobnog duhovnog života i naše osobne vjere u sadašnjem času čujmo što nam kaže današnji poznati publicist i teolog, inače laik Jean Guitton:

Mislim da bez katoličkih pobožnosti, osobito bez pobožnosti prema Djevici Mariji (koja je srce svih pobožnosti i koja ih sve sažima kao što je tijelo na neki način sažeto u srcu) ne bih mogao trajno sačuvati vjeru koja poput podzemne vode teče bešumno u nutrini duše kao pratnja osjećaju postojanja.¹⁴

Marijin lik u životu Katoličke Crkve, u životu katoličkog naroda, u životu pojedinca katolika, uvijek je prisutan, uvijek suvremen, uvijek dinamičan — jer je bitno neotklonjiv.

Ovdje moramo još jednom dotaknuti jedno pitanje. Pitanje relativne krize mariologije. Moramo dati odgovor o perspektivama rješenja te krize. Najbolje je da riječ prepustimo vrhunskom stručnjaku u toj stvari, Laurentinu. Nakon svega što smo čuli o položaju mariologije danas i o stanju pobožnosti prema Gospi danas, neće nam biti teško da postavimo rezerve Laurentinovic mislima ukoliko nam se eventualno bude činilo da nisu prihvatljive.

U najnovijem izdanju svog djela *Court Traité sur la Vierge Marie* Laurentin završava I. dio knjige naslovom »Epilog«. U njemu baca kratak retrospektivni pogled na doktrinalni razvitak mariologije, o čemu je govorio u prvom dijelu knjige, a onda kuša baciti pogled u budućnost, govori o perspektivama mariologije. Pripominje da ne treba inzistirati na onome u čem su smjernice Koncila jasne, a to je ovo:

Mariologija će biti pažljiva kad se radi o izvorima, uvijek će se sve više hraniti autentičnom spoznajom koju će crpsti iz Biblije i Otaca. Bit će sve više kristocentrična, bolje privezana uz ekleziologiju. Molitva će biti više liturgijska, više angažirana za misionarsku stvarnost. U isto vrijeme ostavit će otvorene mogućnosti ekumenskom pomirenju, i bez popuštanja u stvarima vjere, ali i bez uskogrudnosti. Svim

⁶³ A. CRNICA, *Hrvati i Marija*. Zagreb, 1953. U toj knjizi, na str. 21, autor piše: »Poseban odnos između hrv. naroda i bi. Djevice Marije najbolje se vidi u Marijinim svetištima i prošteništima, odnosno u hodočasničkim mjestima, kojih kod Hrvata ima razmjerno mnogo više, nego kod drugih katol. naroda.« Crnica nabroja i opisuje 234 prošteništa Majke Božje u hrvatskim krajevima.

⁶⁴ Jean GUITTON, *Što vjerujem?*, hrv. prijevod u izdanju HKD Sv. Ćirila i Metoda, Zagreb 1972. Citat sa str. 78.

*tim izbjeći će se mnoge nesloge i bolje će se razumjeti ne samo unutrašnje jedinstvo mariologije nego i jedinstvo spasenja u Kristu koji je Put, Istina i Život.*⁶⁵

To su perspektive mariologije koje nedvojbeno slijede iz Koncila. Poslije toga Laurentin govori o onim crtama buduće mariologije koje manje formalno slijede iz same koncilske nauke, ali koje odgovaraju današnjim problemima, koje se suočavaju s modernim misaonim strujanjima, datostima, teškoćama i prijetnjama. Prva crta: dobro razlikovati što je vjera a što mit (u ovom slučaju u mit bi spadalo »vječno žensko«, »boginja-majka«, »muška brutalnost — ženska nježnost« itd.). Druga crta: ne ići u mariologiji putem pretjerane objektivizacije, tj. ne prihvaćati pseudo-ontološku materijalizaciju Marijinih privilegija i postvarivanje njezinih milosti; nasuprot tome, njezinu osobu treba uvijek promatrati u odnosu; u prvom redu u odnosu prema osobi njezina Sina.

*Mariologija, kao i ostala teologija, teži za tim da postane manje ontologizirajuća, a više egzistencijalna, personalistička, naglašavajući osobni odnos s Bogom koji je ljubav: izvor i središte, predmet i počelo svake ljubavi.*⁶⁶

Te ideje želi Laurentin izraziti još dublje i više u pozitivnom obliku, pa kaže da mariologija mora uzeti antropološki i pneumatološki smjer, tj. njezina je uloga da postane funkcijom spoznavanja čovjeka (*antropos*) i Duha (*pneuma*).⁶⁷ Posebno je važno odrediti odnos Marije prema Duhu Svetom i dati njemu pravo mjesto koje mu pripada i u mariologiji i u ekleziologiji, što su dosad teolozi veoma slabo obrađivali.

Kako naziremo, te ideje ne znače nikakav kopernikovski obrat u mariologiji, a ako ih primimo sa stanovitom rezervom, ako ih produbimo, ako ih pročistimo, ako izbacimo iz njih natruhe današnjih teoloških zastaranjanja, one će nam samo još dublje obrazložiti shvaćanja kojima je Katolička Crkva i dosad promatrala Mariju, u tom će nas shvaćanju još korjenitije učvrstiti. Pobožnosti prema Mariji, koje je Crkva i dosad prakticirala i preporučivala, dobit će nova ohrabrenja; Marijin lik u Crkvi postat će još prisutniji, suvremeniji, dinamičniji negoli što je bio dosad.

⁶⁵ R. LAURENTIN, *Court Traite sur la Vierge Marie*, V. édition, Lethielleux, Paris, 1968. Citiramo prema talijanskom izdanju koje nam je ovaj čas pri ruci: R. LAURENTIN, *La Vergine Maria, Mariologia post-conciliare*, Edizioni Paoline, Roma 1970, str. 189.

⁶⁶ LAURENTIN, cit. dj., str. 191.

⁶⁷ LAURENTIN, *ibidem*.